

Bobula Ida: A nő a XVIII század magyar társadalmában. Budapest: 1933. Kiadja a Magyar Társadalomtudományi Társulat.

A tanulmány a magyar nők egyelőre még megiratlan történetének egyik érdekes fejezete. A történettudomány újabb szempontjait jól ismerő szerző sok új adatot tár fel és közel tud vinni bennünket a gálans és szentimentális kor asszonyaihoz. A történet és irodalomtörténet tanára haszonnal forgathatja, különösen akkor, ha megjegyzi, hogy a munka legjobb részei azok, melyekben a nyugateurópai eszmék magyarországi útját keresi. Ennek valószínűleg az az oka, hogy kevés magyar, de annál több külföldi előtanulmány állott rendelkezésére. Talán ezért foglalkozik indokolatlanul részletesen a nyugateurópai galantériával és ezért érezzük kevésnek, nem eléggé elmélyítettnek azokat a részeket, melyekben a sajátos magyar fejlődésről esik szó. Könyve azonban így is hézagpótló, a kérdés első alapos magyar feldolgozása. (Dr. Kratochvíl-Baróti Dezső.)

H. Hajtay Etelka: Zsendül a vetés: A magyar ifjúság iskolai nevelésének kézikönyve. Az ifjúsági intézmények — elsősorban az önképzőkör — úgyszintén az osztályfőnöki nevelő-órák használatára. Budapest, Franklin-Társulat. Ára P 3.60.

A cselekvő és cselekedtető módszeres eljárás nyomán felvetődő kérdések egyik legérdekesebbike az iskolai önképzőkörökre vonatkozó. Vannak az új irány barátai között olyanok, akik abból a tényből kiindulva, hogy az új iskola a növendék aktivitását állítja az oktatás középpontjába, tehát úgyszintén állandó alkalmat ad öntevékenységre, azt vélik, hogy az önképzőkör ebben az iskolában feleslegessé vált. Hiszen amit céljául tűzött ki, a növendék egyéni és önálló foglalkoztatása, megvalósul magában az oktatásban. Már azért is szívesen vennék az önképzőkör mellőzését, mert a sok ifjúsági egyesület s a testnevelés hatalmas előretörése a tanuló minden szabad idejét elfoglalja.

Mások viszont úgy látják, hogy most jutott el az önképzőkör eredeti feladata legtökéletesebb megvalósulásáig. Hiszen a tanítási órákon megindított aktivitás, az új módszerrel felébresztett élénk érdeklődés, az iskolának az élettel való szorosabb kapcsolata olyan szellemi légkört teremt a tanuló körül, amely különösen alkalmassá teszi egyéni munkára, spontán elhatározásból vállalt továbbhaladásra; még többet adhat önmagából és még szorosabban bekapcsolódhatnak egy kedvére való közösségbe. Szerintük tehát alig állhat valami teljesebben a cselekvés iskolája törekvéseinek szolgálatába, mint az önképzőkör; sőt ebben látják a két ellentétes pedagógiai iránynak — az individuálisnak és a szociálisnak — legharmónikusabb egyeztetését.

A kérdés — kell-e az önképzőkör a polgári iskolában vagy sem? — egyelőre csak elméleti téren kereshet választ; a Tantervekhez fűzött Utasítások mind a leány-, mind a fiúiskolában világosan megkívánják, a magyar nyelv tanárának kötelessége az önképzőkör vezetése s a kérdésre adott egyéni felelete legfeljebb a vezetés módjára lehet befolyással: ha feleslegesnek látja, bizonyára nem irányítja olyan lelkesedéssel és munkakedvvel, mintha az igenlők taborába tartoznék.

Hajtay Etelka, a *Zsendül a vetés* c. paed. munka szerzője a határozottan és erősen igenlők közül való. Állásfoglalását nem eszmék és irányok elemzése és mérlegelése mondatja ki vele, hanem több évtizedes gyakorlat alapján kialakult meggyőződése, amely szerint az önképzőkör az iskolai nevelésnek egyik legértékesebb eszköze s minthogy — mint könyve minden sorával hirdeti, nevelő akar lenni elsősorban, ezt az eszközt a legteljesebben fel is akarja használni. Ismeri a többi »ifjúsági intézmény« nevelő erejét is, belátja, hogy az osztályfőnöki órák is fontosak ebből a szempontból, könyve, mint címe is mutatja, ezekkel is foglalkozik, de a legfontosabbnak mégis az önképzőkört tartja és műve izzó fajszeretettől diktált lelkes felhívás a magyar nevelőhöz, használja fel jól, gyümölcsözően ezt a nagyszerű nevelő tényezőt az iskola életében.

Ebből következik, hogy az önképzőkör főcéljának nem az *önművelést*, hanem a *nevelést* tartja: az erős nemzeti érzéstől fűtött, eszményekért lelkesedni tudó, a kulturális mozgalmakba szívesen bekapcsolódó, lehetőleg sokoldalú, az életben helyét megálló magyar gyermek-ideál kiművelését. A munkakört ehhez a célkitűzéshez szabja; a szavalás, szép olvasás, a szabad előadás gyakorlásán kívül kiterjed e kör a nemzeti irodalom és történelem nagyjainak életéből és műveiből vett lelkesítő példák bemutatására, a magyar nyelv helyes használatának állandó megfigyelésére, nemzetnevelő ifjúsági könyvek ismertetésére, rádiószemlére, nagy emberek évfordulóinak megünneplésére, kulturális érdekességek megbeszélésére, a helyi nevezetességek értékelésére; ezeken kívül rendezi az iskolai ünnepeket és állandóan gondja van a jó modor, szép viselkedés elsajátítására is.

Érzi, hogy e nagy munkakör súlyos feladatot ró a vezetőre, a kezdőtanárt szinte leküzdhetetlen nehézségek elé állítja. Könyvét elsősorban éppen az utóbbiaknak szánja. A legapróbb részletekig kidolgozva mutatja be, hogyan ébreszt már az alsó osztályok tanulóiban érdeklődést, hogyan alakítja meg év elején az önképzőkört, hogyan állít mindenkit a megfelelő helyre, s hogyan folyik a munka évközben.

Gyakorlott önképzőköri vezető előtt talán feleslegesnek látszik ez az aprólékos tárgyalás; de — meg vagyok róla győződve — igen nagy örömmel fogadja minden kezdő tanár, mert kitűnő útmutatót talál benne nemcsak arra, hogyan készítsen elő egy iskolai ünnepet, hogyan nevelje növendékeit az önképzőköri életre, szereplésre, bírálatra, rendezésre, hanem konkrét anyagot is kap munkájához.

Nem, többet mindennél: nagyszerű és követésre méltó példát; annak a tanárnak élő példáját, aki gazdag tapasztalattal és fiatal lélekkel áll egy olyan ügy szolgálatában, amelyet a legszentebbnek tart, amelyért élni és folyton megismétlődő áldozatot hozni az ő szemében nem kötelesség, hanem gyönyörűség.

Ezért volna jó, ha a könyv eljuthatna minden fiatal kartárs, minden nevelő pályára készülő ifjú kezébe.

Az sem ártana, ha a szülők és a pedagógiai kérdések iránt érdeklődők olvasnák; meglátnák belőle, milyen élet folyik az iskolában, ott ahol a tanár hivatásból dolgozik.

De haszonnal forgathatják önképzőkörök vezetésében tapasztalt, talán már bele is fáradt kartársak; talán újabb lendületet kapnak, talán ellen-

véleményeket állíthatnak a szerző egyik-másik megállapításával szembe. Ez is csak hasznára válik az ügynek.

Pl. bizonyosan sokan nem értenek egyet Hajtay Etelka javaslatával, amely a magyar nyelv tanárának túlságos megterhelésén úgy akarna könnyíteni, hogy fiatal, állástalan tanárookra bízna az önképzőkör vezetését. Azt mondja: »egy tanár két iskola önképzőköreit is elláthatná és szakszerű munkát végezne, mert van ráérő ideje s lelkében még frissen élnek a tanulóévek benyomásai«. A cserkészetre hivatkozik, amelyben jól beváltak így fiatal tanárok. Csakhogy ami esetleg ott jó volt, nem felelhet meg itt, ahol szellemi, lelki irányításról van szó, ahol a munkának a legszorosabb kapcsolatban kell állnia az anyanyelvi oktatással és az iskolai élet egészével. Szerzőt e javaslatánál bizonyosan az ifjúság szeretete, elhelyezkedésük akadályain érzett sajnálkozása vezette; de éppen ő, aki hivatásos önképzőkör-vezető, tudhatja legjobban, hogy ezek az ifjak, akik egészen laza kapcsolatban állanak az iskolával, nem végezhetnének jó munkát.

Azzal már valószínűleg többen egyetértenének, amit az önképzőköri külön könyvtárak szükségességéről mond; a kérdés anyagi részét úgy gondolja megoldhatónak, hogy a régi önképzőkörök meglévő tőkét felszabadítaná a kultusz-kormány és az 50 f. tagdíj befizetését visszaállítaná.

Arról is lehetne szót váltani, vajjon nem jelent-e olyan sokoldalú és mélyreható önképzőköri elfoglaltság, amelyről könyve tárgyal, túlságos megterhelést 13—14 éves leányoknak, nem hosszú-e másfélórás gyűlés (a bemutatottak egyikét sem lehet ennél rövidebb idő alatt lebonyolítani) 5 órai délelőtti szellemi munka után és a másnapra készülés izgalmaival a gyermeklélek mélyén és nem tanácsos-e az iskolai ünnepeket is jóval rövidebbre szabni.

Ezekről és a mű egyik-másik tételéről lehet az olvasónak a szerzőtől eltérő véleménye, egyben azonban mindenki egyetérthet: Hajtay Etelka könyve először tárgyalja irodalmunkban ilyen módon és terjedelemben az önképzőkör kérdését, minden sorát idealizmus és nemes ügybuzgóság diktálta és hosszú gyakorlat támasztja alá. Hálás köszönettel tartozunk érte a szerzőnek, aki e munkájával bebizonyítja, hogy az önképzőkört a ma iskolája sem tarthatja feleslegesnek, hanem igen fontos tényezőnek a nevelés szolgálatában.

(Radnóti Dezsőné Hrabovszky Irén.)

KÜLFÖLDI TANÍTÁSI MOZGALMAK

(Külföldi folyóiratok nyomán)

1. A biológia a német politika szolgálatában. A nemzeti szociális politika az egész német iskolarendszert szolgálatába állította. Nem elégszik meg azzal, hogy a tanuló megismeri az iskolában, miként jutott el az állam jelen állapotához, az iskolákkal úgy akarják az ifjúság akaratát irányítani, hogy az új politikai irány jövőjét is biztosítsa. Ez a politikai irányítás elsősorban a történet és geopolitikai feladata, az intéző politikai körök azonban minden tantárgytól elvárják, hogy ezen feladat szolgálatába sze-